

для великих груп людей, а іноді й для всієї країни; створення іміджу політикові або політичній партії є не заміном політики, а тільки додатком до неї; зростання ролі політичної реклами стимулює до розробки спеціальних передвиборних технологій проведення рекламних кампаній, до того ж, як стверджують фахівці, використання технологій не забезпечує цілковитої гарантії перемоги, але нехтування ними обов'язково призводить до поразки.

Проте застосування певних констант є універсальним. Визначені матричні схеми дають можливість імплантувати ті чи інші образи, що спрацьовують у різних середовищах. Так, наприклад, родина виступає багатоваріативним образом під час презентації певного політичного діяча. Орієнтація в цьому разі здійснюється саме на такі цінності, в яких родина презентує одну із них, пов'язану з глибинною потребою людини в безпеці.

Для досягнення свого потенційного споживача реклама, і політична зокрема, має не лише використовувати ті чи інші ефекти, які дають швидше ситуативний результат і повною мірою не впливають на поведінку, а брати до уваги ціннісний пласт культури, оскільки він заглиблюється в особистість чи групу, складає своєрідний ментальний пласт спільноти і, безперечно, виступає одним з базових компонентів, що визначають поведінку індивіда. Політична реклама як продукт, що існує в межах культури, має орієнтуватися на ті цінності, в просторі яких перебуває і функціонує. Тоді вона набуває власної цінності.

У зв'язку з цим потрібно наголосити, що політичну рекламу партії потрібно проводити постійно, посилюючи її в певні необхідні моменти. Характерною і дуже великою помилкою багатьох є те, що рекламна кампанія починається за місяць до виборів. А за такий короткий час, навіть при інтенсивній роботі, небагато можна зробити, а головне – не встигає сформуватися, визріти позитивний образ кандидата в очі виборців (якщо, звичайно, він не був підготовлений раніше).

Спираючись на вищесказане, можна зробити висновок, що політична реклама в Україні, набираючи силу, відіграє все більшу роль у боротьбі за владу. Добре поставлена політична реклама може стати вирішальним фактором у тих випадках, коли борються майже рівні лідери.

Джерела та література

1. Чудовська-Кандиба І. Цінності в політичній рекламі: соціологічний аналіз // Віче. – 2006. – № 19–20.
2. Музыкант В.Л. Реклама: Международный опыт и российские традиции. – М., 1996.
3. Акаймова А.В. Політична реклама в боротьбі за владу // Рекламист. – 1998. – № 8.

Summary

The foundation of the legal, democratic, social state in Ukraine demands modern methods of political advertising in the management of the society. The political aspects of modern advertising in the world and in Ukraine, the establishment of global and domestic political advertising are examined in the article. The question of modern innovative technologies in the field of political advertising is relevant and is the evidence of politics and management connection. The process of global political advertising establishment is analyzed. An opportunity to carry the political management out testifies that the level of personnel at the present stage changes, responsibility and communication connection between politics and state management achieves a good pace.

Г. О. Арсентьєва

КОНСЕНСУСНА ФОРМА СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ДЛЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Модернізаційні процеси, починаючи з другої половини 20 ст. загострили проблему протидії інтеграційних і дезінтеграційних потенцій розвитку. Йде пошук принципів нової інтеграції, яка б гармонійно поєднувала стійкість соціуму з наростаючими стремліннями до індивідуальної й групової автономії, дозволила б сумістити загально визнані людські цінності: свободу і рівність, співіснування, співжиття множинності, різноманітності існуючих культур, розмаїття культурно-історичних форм. Саме цій проблемі і присвячена дана стаття.

Розробку цієї проблематики проводить велика група дослідників в Росії і зовсім невелика група в Україні. Серед російських дослідників особливо слід відмітити Г.С. Батищева, В.С. Біблера, В.А. Ядова, Н.С. Розова, В.М. Сергєєва, Н.І. Бірюкова, В.П. Михайлова, В.В. Козловського. Серед українських досліджень – це розробки М.Г. Тура, Н.Я. Григорєва, Ю.Д. Прилюка, А.А. Довганя, О.А. Довгополової, А.О. Клепікова. Всі вони в той чи іншій мірі розглядали проблеми, пов'язані з пошуками принципів нової інтеграції на засадах діалогічності, толерантності та плюралізму. Однак ще й досі розробка цієї проблеми перебуває лише в стадії свого становлення. Актуальним залишається пошук такого механізму соціальної взаємодії, який би міг забезпечити органічну єдність інтеграційних і диференційних процесів, що взаємопередбачають, взаємодоповнюють та взаємозумовлюють один одного. Через це метою даної статті є спроба осмислення такого виду соціальної інтеграції, як консенсусна, бо лише вона здатна сумістити свободу і рівність суб'єктів суспільного життя.

Передусім слід уточнити, що є розуміння рівності як рівності несвободних, і є розуміння рівності як рівності свободних. В контексті даної статті не йдеться про рівність як утриманство чи зрівнялівку, так само й свободу як тотожну анархії й “законам джунглів”, – “справжня свобода усвідомлює свої межі” [1, с.168]. І якщо зіслатися на К. Ясперса, який є одним з видатних дослідників свободи, згідно з яким “зміст свободи відкривається в житті, яке сповнене полярностей і протиріч” [1, с.168] (а саме це й характерно для сучасної України), то можна вважати, що реалії нашого сьогодення дозволяють свободі проявитися. А враховуючи, що і для рівності теж є умови, - у вигляді демократизації суспільства, - то треба зазначити, що час для запровадження механізмів такої соціальної взаємодії, яка б була зняттям антиномії свободи і рівності, прийшов. Інакше кажучи, такий механізм набуває ознаки конструктивності.

“Конструктивне” є характеристикою того, що відповідає рівню й можливостям розвитку суспільства, що має для вирішення зловбодених проблем необхідні засоби хоча б у статусі “потенційного буття” [2, с.170]. Під конструктивним розуміється таке, яке можна покласти в основу чого-небудь. Отже, будь-що набуває ознаки конструктивності завдяки своїй спроможності бути плідною діяльністю з метою створення найкращих умов для зміни існуючого в напрямку бажаного, належного, в нашому випадку, в напрямку такої соціальної інтеграції, яка б дозволила сумістити інтеграційні й дезінтеграційні потенції розвитку суспільства, свободу і рівність. Але тут є одне “но”. Демократичне суспільство до недавнього часу вважалося здатним забезпечити істинну свободу і рівність. Але, як виявилось, демократія не може забезпечити достатню рівність, бо люди рівні перед законом, але при цьому зберігається матеріальна й політична нерівність, існуючі системи виборів, голосування не забезпечують захист інтересів усіх верств суспільства. До того ж трансформація, як момент розвитку сучасного українського суспільства, відбиває перехідний стан від того, чого вже немає до того, чого ще немає, але повинно чи може бути. Соціальна трансформація – це період становлення нових соціальних форм, затвердження нових принципів соціального устрою та виникнення нових соціальних інститутів. Для суспільства період трансформації означає перервність, відхилення, порушення існуючої соціальної традиції, що завжди відзначається соціальними заворушеннями, революціями, реформаторською діяльністю, активністю тих чи інших спільнот” [3, с.86]. Все це так чи інакше створює певну соціальну напруженість, певні труднощі. В країнах пострадянського простору, і зокрема в Україні, ця проблема викликає особливу напруженість, коли йдеться про суміщення свободи і рівності щодо національного. У зв’язку з ускладненою картиною багатополосного світу, з багатоголоссям української національної культури ця потреба стимулює пошук такого виду соціальної інтеграції, який би не ущемлював свободу і рівність людей різних національних культур (до речі, мова – це те ж культура, а як необачно політики маніпулюють цим). Вкрай потрібний такий вид соціальної інтеграції, який сприяв би розв’язанню соціальних протиріч і конфліктів на цих засадах, допомагав би долати ці труднощі, мобілізувати дієздатність суспільства. Взагалі поняття “соціальна інтеграція” визначається як процес перетворення відносно самостійних мало пов’язаних між собою об’єктів (індивідів, груп, класів, держав) в єдину цілісну систему, що характеризується погодженістю та взаємозалежністю її частин на основі спільних цілей, інтересів [2, с.106]. Виділяють дві форми соціальної інтеграції: нормативно-директивну і консенсусну форму соціальної інтеграції. Застосування першої – це по суті повернення до автократії, отже, вона неможлива в умовах становлення демократії, бо “демократизація – це процес, спрямований на усунення ієрархії керівництва в різних організаціях, партіях та суспільних інститутах шляхом установлення порядку, що орієнтується на інтереси більшості і урівнює всіх у правах та обов’язках” [2, с.66]. Отже, демократизації відповідає консенсусна форма соціальної інтеграції. Тільки консенсус знімає антиномію дезінтеграції й інтеграції, тільки він здатний сприяти переходу від владної монособ’єктності до парламентської демократії, від етнокультурної однорідності до культурного плюралізму, і саме він стає необхідним для позитивної динаміки процесу консолідації України.

Консолідація (пізньюлат. сопзоісіаііо - зміцнення) - об’єднання, зімкнення окремих осіб, груп, організацій для посилення боротьби за загальні цілі; зімкнення для посилення діяльності різних соціальних сил, груп, організацій для подолання кризових ситуацій та досягнення певних цілей [2, с.137]. Консолідація України як молодій суверенній держави на нових, ще мало відомих засадах - це соціальний процес, що знаходиться в стадії пошуку шляхів і засобів свого здійснення, супроводжується відродженням національної культури, національного пробудження, зростанням впливу етнокультурних традицій, який в цілому характеризується як “відродження” вільної позараціональної підстави людського буття. Тільки консенсусна форма соціальної інтеграції спроможна враховувати історичні відмінності національних культур, традицій, менталітету і в той же час консолідувати Україну.

Як відомо, ідеєю, що об’єднує людей, консолідує суспільство, була визнана “національна ідея”. Існують три підходи до розуміння української національної ідеї. Перший підхід акцентує в національній ідеї ті сутнісні риси українства, які відбивають самобутність його соціального характеру (менталітету, свідомості українців) і визначаються, на думку В.П.Горбатенко [4, с.194-201], Н.Я.Григор’єва [5, с.13], біологічним фактором, природним та соціальним оточенням. Другий підхід підкреслює державністну спрямованість національної ідеї, котра може сприяти зближенню світоглядних орієнтацій населення різних регіонів й допомагати владним структурам переборювати труднощі перехідного періоду, забезпечувати права людини та будувати громадянського суспільства [4, с.10]. Сучасні українські дослідники П.Мироненко, Ю.Римаренко і У.Усенко вважають, що “перевага національно- державнісної ідеї перед національно-етнічною очевидні: в ній об’єднуючі

начала домінують над роз'єднуючими [4, с.9]. Третій підхід до цієї проблеми розглядає права людини як національну ідею, побудовану на невід'ємних правах особи й прагненні її до суспільної справедливості [6]. Так, Н.С.Розов стверджує, що "право - головна надія на подолання розколу нації і принцип права повинен потіснити принцип влади"[7, с.20].

На наш погляд, усі напрямки аналізу національної ідеї по суті навіть не альтернативні один одному, якщо консолідація будуватиметься на принципах консенсусу. Взагалі ж національна ідея так чи інакше веде до націоналізму. Дослідники відзначають надзвичайно важливу трансформацію феномена націоналізму посткомуністичних часів, називаючи його неklasичним. Його очевидна своєрідність полягає в тому, що подібний націоналізм став основою посткомуністичної ідентичності великих людських спільностей і первинного чинника їхньої легітимації як незалежних країн на території колишнього СРСР. "Сьогоднішній націоналізм з самого початку не збігався з його модерним філософським обґрунтуванням і з тим, як би його хотіли тлумачити радикальні націоналістичні течії і партії. Насамперед, національна ідентичність сприймалася не в перспективі тотального примусу з боку загальної волі, а як вільне і колективне волевиявлення різноманітних за етнонаціональними спрямуваннями спільностей" [8, с.8]. Посткомуністичний націоналізм "дав ідейне обґрунтування визнанню множини ідентифікованих на різноманітних культурно-регіональних і етнокультурних підґрунтях спільностей у межах тієї ж самої посткомуністичної держави (в Україні - це Захід, Схід і Південь України, Крим)".

Іншими словами, мова йде про "націоналізм за ідеєю", а не про "націоналізм за кров'ю". У першому випадку він відрізняється турботою про краще життя нації, репрезентованою культурною плюралізацією суспільства; в другому випадку - затверджується, що краще життя забезпечується національною однорідністю.

На наш погляд, тільки "націоналізм за ідеєю" спроможний об'єднати всі народи, що мешкають у країні. "Націоналізм же за кров'ю" відбувається ціною порушення прав індивіда. "Націоналізм за ідеєю" може консолідувати суспільство, захищає етнос, дає можливість модернізації і запобігає кривавому розподілу територій, де народи мешкали століттями.

Відсутня розробка механізму об'єднання людей на підставі відродження їх національної самосвідомості призводить до утопічності консолідації суспільства на цих засадах. На наш погляд, зробити таку консолідацію реально можливою можна лише завдяки консенсусній формі соціальної інтеграції, яка враховує як культурний плюралізм суспільства, так і гостре взаємне протистояння інтеграційних і дезінтеграційних потенцій розвитку його взагалі, а зокрема, є зняттям антиномії свободи і рівності різних національностей. Саме така інтеграція із взаємним визначенням свободи, рівності і цінності учасників інтеграції здатна об'єднати плюралізм регіональних онтологій, багатоголосся культурно-історичних форм і служити проясненню претензій інших культур, домовленості інтересів і встановленню консенсусу. Завдяки такій інтеграції суб'єкти різних культур можуть досягти єднання у множинності голосів.

Консенсусна форма соціальної інтеграції стає необхідною для позитивної динаміки процесу консолідації України на базі "націоналізму за ідеєю". Вона - це не що інше як спроба спільної реалізації свободи і рівності. П.Сорокін у 1917 р. в праці "Проблема соціальної рівності" писав: "Поки національний принцип збігається і не суперечить гаслу соціальної рівності - ми від душі вітаємо національні рухи. Але як тільки національний принцип стає засобом гноблення одної групою інших, ми повертаємося до нього спиною, запам'ятавши, що вища цінність - рівноправна людська особистість" [9, с.17]. Для цього необхідно не викривальне відношення до іншої національної домінанти, а розуміння її відмітного змісту, що досягається в процесі спілкування, пошуку можливостей спільної реалізації свободи і рівності, що не усуне їхньої протилежності, а зробить орієнтацію на єдність свободи і рівності постійною, яка завжди буде досягатися і ніколи остаточно не стане досяжною.

Консолідація України повинна здійснюватися на основі дотримання прав конкретної людини. Незалежно від національності і віросповідання, вона повинна відчувати країну своєю. Єдності світу особистостей можна досягти лише завдяки розмаїтості їхніх покликань та істинності взаємовідносин. Українське право повинно відображати як національно-державні цілі та інтереси українського народу у цілому, так і захищати життєвий простір кожної людини від несправедливості та свавільства. Ураження й ігнорування прав особи посилює тенденцію переходу від зачатків демократії до авторитаризму, регіонального й корпоративного свавілля, розгулу злочинності.

"Націоналізм за кров'ю" з черговою спробою "зробити усіх однаковими" являє загрозу консолідації суспільства. А цивілізаційне прилучення до української мови можливо через підвищення рівня культури, а не шляхом штучного звуження російськомовного інформаційного простору і викорювання однієї мови іншою. Застаріла концепція української нації, заснована на світогляді часів Великої французької революції і німецького філософа Йоганна Гердера, які відмічали важливість селянської культури, місцевих мов і фольклору. Сучасна держава - це не об'єднання за національною ознакою, це об'єктивація права, незалежно від національної приналежності, відмова від використання однієї з культурно-історичних традицій у якості державної.

Ідея національної культури не може базуватися на етнокультурній однорідності, повинний бути культурний плюралізм - плюралізм регіональних онтологій, багатоголосся культурно-історичних форм. XX сторіччя взагалі характеризується переходом від роз'єднання до єдності розмаїття. Гармонійна спільність розмаїття — ось найбільш стійка й перспективна основа розвитку людства. Національна культура не може обмежуватися тільки монологічно виробленим, навіть ідеальним культурним

проектом. Поступово феномен мононаціональних культур перетворюється у культури калейдоскопічного типу, де обмежена кількість елементів може давати практично необмежену кількість сполучень. Чим більше кольорових скельців в калейдоскопі, тим різноманітніші можливі варіанти.

Відношення, що будуються на принципах консенсусу, роблять актуальним голос "іншої" культури, перетворюють національну культуру в мозаїчний світ, тим самим збагачуючи її. Консенсус служить проясненню претензій інших культур, домовленості інтересів. За допомогою консенсусної форми соціальної інтеграції суб'єкти різних культур можуть досягти єдності розуму в множинності його голосів. Нормативна вимога узгодженості формального універсалізму і локальної значимості повинна стати завданням досягнення консенсусу.

В Україні мешкає більш 100 національностей, отже, є декілька різноманітних національних культур. Неоднорідність у лінгвістичному відношенні й етнічному не дозволяє одну національну культуру використовувати в якості підстави для єдиної "національної ідеї", тому що це веде до соціальної нерівності, що суперечить принципам демократії і громадянського суспільства (і навіть у питаннях щодо державної мови демократична держава повинна гарантувати додержання прав людини, визнаючи, що цінність людської особистості вище за будь-які цінності нації, це є гарантією від тоталітарного придушення прав людини), "треба слідувати, щоб свобода не була зігнана іншою свободою" [1, с.178]. Соціальна інтеграція в умовах демократії не повинна суперечити цінностям індивідуальної свободи як можливості вибору в різноманітності соціальних обставин. Треба помітати, що людина свободна, коли вона свободна у виборі цілей та засобах їх досягнення. Але, вибираючи, вона сама як би обмежує свою свободу (відмовившись від того, чого не вибрала), якщо ж людину обмежує в самому виборі хтось інший, тоді вона не свободна. Свобода губиться там, де від полярностей відмовляються на користь обмеженості – будь то у суспільному устрої, який забуває про свої власні межі, будь то у будь-якому одному полюсі, що розглядає себе як ціле. Двоїстість же в розумінні гасла єдиної "національної ідеї", на наш погляд, зникне, якщо його замінити "ідеєю національної культури", що базується на плюралізмі і толерантності національних субкультур, що входять у національну культуру і будують свої відношення на принципах консенсусу.

Сподіваємося, стаття стимулюватиме подальші дискусії щодо консолідації України на національних засадах. У якості перспектив подальших розвідок у даному напрямку вбачаємо такі: шляхи цивілізаційного прилучення до української мови, правовий захист життєвого простору кожної людини, незалежно від національності, переваги національно-державнісної ідеї перед національно-етнічною тощо.

Джерела та література

1. Ясперс К. Смысл и назначение истории. – М., 1994.
2. Социологический энциклопедический словарь на русском, англ., нем., франц. и чешском языках / Сост. Г.В.Осипов. – М., 1998.
3. Кривега Л.Д. Мировоззренческие ориентации личности в условиях трансформации общества. – Запорожье, 1998.
4. Українське державотворення: не витребуваний потенціал. Словник-довідник /За ред. О.М. Мироненка. – К., 1997.
5. Григорьев Н.Я. Українська національна вдача. – Вінніпег, 1941.
6. Ковалев С. Права человека как национальная идея // Известия. – 1998. – 14-15 апреля (№№ 68,69).
7. Розов Н.С. Национальная идея как императив разума // Вопросы философии. – 1997. – № 10.
8. Быстрицкий Е. Политическая философия посткоммунизма: горизонты методологии // Політична думка. – 1995. – №1.
9. Козловский В.В. Модернизация: от равенства к свободе. – СПб., 1995.

Summary

This article is an attempt to identify Such type of social integration which is constructive for modern Ukrainian society, which can lead to reaching the consensus in solving social problems and conflicts and which can contribute consolidation of Ukraine.

І. В. Букрєєва

ПОВСЯКДЕННИЙ СВІТ ЯК ЕЛЕМЕНТ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ РЕАЛЬНОСТІ

Загальним онтологічним визначенням культури у її класичному розумінні є буття-досягнення, або буття як досягнення людиною своєї сутності. Саме втіленням та реалізацією цього буття є сукупність різних спеціалізованих практик, коло яких розширюється з історичним розвитком людини. У культурі існування людини детерміноване її сутністю; відповідно можливості людського буття визначаються тим, чим людина "має бути" або "якою їй лічить бути". Це зусилля людини до себе самої, до знаходження людської сутності є універсальним визначенням культурного буття взагалі.